

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Május' 1jén, 1840.

18. szám

Tartalom: A' szív' örvényei, (Erdődi János) 137. l. Chosrew basa, (000) 142. l.
A' holdhoz, (Tyburczvári) 144. l.

A' szív' örvényei.

Eredeti novella.

(Vége.)

V.

Én férjhez mentem
..... 's csak akkor ismertem meg szívem'
örvényeit, midőn már késő volt.

Bulwer.

Béla és Erzsébet boldogok voltak, 's boldogságukat, a' mondhatni, gyermekkori viszontszerelmen alapulót, mellyet vad üldözés, öröknek vélt elválás sem tudtak megrendíteni, úgy látszott: semmi sorsváltozás sem lenne képes megzavarni. És ők e' hiedelemmel keblükben élvezték egy ideig csendesen és elégtűlen, a' szelid andalgó Eszterrel körükben, az új nős és falusi élet' ezernyi örömeit.

De a' szív egy rejtély, mellynek titkait még soha senki sem fejtette meg: Szeretet és gyűlötség, minden szép 's jó iránti hevülés és aljasság, dicső önfeláldozás és rút önség, szóval: jó és gonosz indulatok egymást váltva viharoznak a' gyarló emberi szívben, 's annál korlátlanabbul, ha czélszerű nevelés és öngondolkodás hajlamainak helyes irányt nem mutatnak. Mentől több neműek és határozóbb befolyásuak az élet' külviszonyai a' szívre, annál több alakuak 's változóbbak ennek kijelentései; annál nagyobb a' tévely, a' vizsgáló szellemet álkö-

vetkeztetésekre vezető, 's gyakran egy hosszú élet' szigorú észlelése sem elegendő saját szívünket, vagy a' hozzánk legközelebb állóét megismerni. Így nem ritkán vagyunk kénytelenek látni, miként forgatják fel a' körülmények' pillanati hatásai emberismeretünk' legalaposbáknak vélt elméleti és gyakorlati igazságait.

Úgy látszott, hogy Béla és Erzsébet anynyira rokon lelkűek, szíveik olly egyérműek, olly öszve hangzók, hogy életök' csendes folyamának szenvedély gát nem lehetend. És még is! Ők nem ismerték egymást, mivel nem ismerték önmagukat. Ifjui felhevülés, üldözés, makacsságot szülő, melly olly örömet rejtezik szilárd lelkület' leple alá, a' regényesség' csalfénye, a' hiveség' önmagasztalt büszkesége, mellyet mindig azonosnak tartunk férfi állhatatossággal, a' nélkül hogy annak eredetét, menetét vizsgálónok, —nem engedték Bélának hidegen észlelni az Erzsébet' lelkületét. Ő választott, 's a' körülmények nagygyá és hatalmassá nevelték szerelmét, mig az végre szívével egészen öszve olvadt.

Az első hódoló, légyen az bár ki is, soha egészen ki nem törülhető benyomással bír a' zsenge szívre, 's e' zöld kép vonzólag, nagyon ritkán kellemetlenül, az élet' aszott korában is gyakran áll lelke előtt. Béla, a' szép ifju volt első, ki Erzsébetnek olly édesen csevegett szerelméről, ki nékie szívét feltárta, öt tet titkai', terveit, vágyait megbizottjává tette, 's ez hízelt a' lányka' kényettségének: 's ha

Béla jött, szíve dobogott; ha ment, édes nyugtalanság lepte meg, 's ő ez érzeményt azonosnak kezdette tartani ama' fellengő szellemmel, mellyről regényekben annyit olvasott. Ezen eszme inkább, mint gyökeres szerelem, mellyet női elvonultabb, csendes életmód, ifjui ábránd, Béla' lovagisága, önhitt szilárd meggyőződésre emeltek, határozott egész életére. És végre, midőn az üldözések, a' megválás bekövetkeztek, a' kívánság' regényes eszméje villant föl előtte mint azon fogalomnak, mellyet ő magának szilárd lelkületekről alakított, legfényesebben hizelgő. — Igy csalatkoztak Béla és Erzsébet mind ketten egymásban, mivel ön magukban. De az illy nemű csalódás' tükre mind addig fátyol alatt marad, míg azt egy esemény egyre kimé'tetlenül 's egészen lerántva, olly undok képet mutat, mellynek látása vagy töstént eltépi a' szívet, vagy ha nem is, emléke lassan emésztő féreggé válik. De ez egy ok: Erzsébet' hűledező szerelme, ő előtte is titok még, különböző hatással fejlett ki bennök: Bélában féltékenységgé, melly a' fátyol megszakadván dühös boszuvá vált; Erzsébetben előbb névtelen vágygyá, valamely sejtett tárgy, dolog, személy iránt-e? — ő maga sem tudta; de midőn a' sors a' rejtély' pecsétjét feltörte, szenvedélyes szerelemmé, határt, korlátot nem ismerővé! Lebet, ha külviszony életök' csendes folyamát föl nem tartóztatja, nyugottan éltek volna le napjaikat.

VI.

Te tökéletes csábító vagy.

Shakespeare.

Mintegy két évvel Béla és Erzsébet egybe kelésök után egy lengyel menekvő, Slivinszki Sándor, Béla' egykori hű bajtársa, ki oldala mellett gyakran vérzett, 's egykor a' csata' tüzből saját élete' kockáztatásával ragadta ki őtet, jött Erdélybe. Slivinszki előkelő gazdag

család' sarja volt, 's rokonai mindent elkövetek, kegyelmet nyerhetni a' száműzöttnek, de, úgy látszott, hogy minden fáradozások sikertelen maradand. Ő hosszas bolygás után Erdélybe menekedett, 's ismerve az élénk részvétet, mellyel a' rokon keblü haza' fiai gyászolták szerencsétlen nemzetét, védhelyet reménylett itt, 's azt lelt is az Olty háznál. Barátság, 's hálával élete' megmentője iránt, 's mind azon érzelmek' jeleivel, mellyek borusabb, de férfiasággal teljes, 's a' kiállott és levivott veszélyek' sajátosan édes visszemlékében felejthetlen életszakát büvölték lelke elébe — fogadta őt Béla; azon szelid részvéttel és nyíltsággal a' hölgyek, melly a' szerencsétlen iránt csak női gyöngéd kebelben sarjazik, 's mellynek kijelentése olly észrevehetlenül enyhíti a' szenvedő' fájdalmait.

De Slivinszki nagyon érdemtelen volt ezen részvételre, 's még sokkal méltatlanabb a' Béla' barátságára. Ő tökéletes csábító volt, 's annál veszedelmesebb, mivel legkevésbé látszott az lenni. Szép, fiatal, merész, mindig férfias, mivelt, többnyire komoly, néha andalgó; szótlán, ha közönyös dolgok jöttek szőnyegre, lelkesedett; ha a' tárgy közérdekű volt, 's ilyenkor nem csekély ismerete és szellemdús előadása által uralkodott hallgatóin. De az, a' mi legvonzóbbá, 's keresetté tette őt a' szép nemnél, egy sajátos közöny, vagy hidegsége volt ugyan azon nem iránt, mellynek ő mindenek fölött kívánt tetszeni, a' nélkül hogy azt elárulná; és e' közöny szint olly távol volt nyerseségtől, mellyet fölületesség többnyire természetességnek tart, valamint sértő érzellenségtől. Semmi a' nőt annyira nem ingerli férfi iránt, mint ennek hideg egykedvűsége; ez azon varázs, melly büszkeségét megtöri, a' legmakacsabb szívet meglágyítja, 's annak tetszése szerinti idomat ad. 'S a' nő később a' férfinak egy rossz tettét megbocsátani, mint hideg részvétlenséget, közönnyt iránta. Jól tudta ezt Slivinszki, 's nem egyszer használta csábesszöközül.

VII.

Látom ötet és szeretném

Az ész bár mit tanácsolt,

Egy pillanat' míve volt.

Kisfaludi Sándor.

Felettebb gyöngéd érzemény, igazi szerencsétlenség.

Weber.

Illyen volt azon férfi, kinek megjelenése Erzsébet' titkos érzelmeinek, vágyjainak egyre alakot és hangot adott. Egész nagyságában, rémitőleg és csábítólag merült föl szelleme előtt azon tudat, hogy férjét nem szereti, 's igazán tán soha sem is szerette; 's e' villanat rögtön maga után vont a meggyőződést, hogy a szerencsétlen érdekes lényvel menekvő azon férfi, kiért szíve emésztő szerelemre lobbant. Ő vissza rettent ez önvallomástól, de, — nem ingadozott. Szeretni csak a' nő tud; ha egyszer gyökeret vert szívében ez indulat, hamar szenvedélyé válik, 's túl lebben időn és viszonyon. Ő nem kérde többé: kit? és miért? Ő szeret, 's ez egyetlen tudat egész lényét bétölti; az érzeményeinek vezércsillaga, tetteinek iránya 's ekként szerette Erzsébet Slivinszkit. Úgy látszott néhány havak múlva, hogy ez is könnyen felejt a' dúlt hazát, 's szabadságát, melyeket egy nap gyászolt.

De vessünk egy tekintetet egy személyre, kit még eddig inkább csak nevérol ismerünk, és ez Eszter. Ő egy volt azon kevés hölgyek közül, kik az életet inkább önmagukban, mint tárgyakban éldelik. Nékie a' sors nagyon fősvényül mérte azon örömeiket, melyek az ifjúságot szerencsésé teszik. A' szegénység' keserves, a' másoktúli függés' annál is nyomasztóbb érzeme, a' bizonytalan jövőd' sötét képe, melyhöz reménysugárt csak ábránd bővölhetne, az emlék elhalt szülőire, 's különösen anyjára,

kit ő ábrándosan szeretett, — mind ezek a' bússolygás' azon szelid nemével töltötték el kedélyét, melly másokat azon mértékben vonz az illy igénytelen gyöngéd lényhez, melyben az mind inkább önmagába vonúl. Eszter e' szendőségben nagyon érdekes volt, de a' bússolygás és ábránd közötti határvonal csak egy vékony hajsza, 's ő átlépett azon, mivel lelke nem volt oda mivelve, hogy azt átláthassa, vagy olly helyzetben, hogy őt egy hatalmas kéz feltartóztassa. Ő lassanként megszűnt, úgy szólva, a' világban élni, 's végre egy új világot teremtett önmagának, silány potlékot a' valóság' igazi örömeiért. Ő boldognak hitte magát ez önteremtett világban, mert az megértette őt, saját munkája levén; 's mentől nagyobbra nyílt a' szakadás a' való és e' képzeményes világ közt, mellynek örvénye fölött, mint álmjáró biztosan, merészen lebegett, annál nélkülözhetőbbnek hitte amazt.

Az illy kedélyekhez nagyon későre hat el a' szerelem; de ha egyszer szívökbe juthatott, egész lényököt ki is forgatja tengelyéből, mivel a' való világ, mellybe őket a' szerelem mint egy tudatukon kívül vissza vezeti; idegenné vált előttük; de ányival szerencsétlenebbek másoknál, ha a' sors üldözőbe veszi, mert a' való és képzeményes világ' személyeit azonosoknak hiszik.

A' lényvel menekvő föllépett; alakja férfias volt, hangja bússolygó; ő nem sokat beszélt, keveset önmagáról, többet hazájáról, de a' mit mondott, a' szerencsétlenség' szózatja volt, melly az Eszter' nyílt, védetlen, ábránd képekkel telt szívében hatalmas viszhangra talált. 'S midőn öszve hasonlította ezen ifjat azon magas eszményekkel, melyeket beteg képzeménye szült, feltalálnak vélte a' férfit, ki szerelmére egyedül méltó. Ez órától fogva egész lélekkel függött szerelmén; nem kérte: viszont szeretted-e? Ő szeretett, 's ez elég volt. —

VIII.

A' titok kinyilatkozott:
Szeret, — de nem engemet!

Kisfaludi Sándor.

A' férfi' féltékenysége viharos tenger, mely
mindent elözönöl, maga körül mindent le-
ront, elnyel,
..... 's szellemét feldulja.

Börne.

Az 1838-dik évi november' 25-kén két férfit látunk a' K...i uradalmi kertben borús és sötét arcczal állani szemközt egymással. Nap nem ragyogott még az egen; vastag köd ült a' hegytetőken, öszve olvadva szürkés felhőkkel, melyek nyugotról dél felé vonúlva, gyászleplel borítottak az égkörre; mint füstgömbölyök emelkedtek föl a' völgy' öléből helyenként szélszélyes gőzalakok, 's lassanként fennebb huzódva, megszakadva, megint öszve olvadva, egyesültek a' bérczek' ködével; a' völgy olly siri csendes, olly rémíleg néma volt; szél nem ingatta az aszott galyakat, veréb nem szökdelt azokon, halvány falapú nem zörgött menyét alatt; csak egy sebzett farkas, alig lihegve már, szédelgett a' közel ugaron a' kert melletti erdőnek tartva; apró vérfoltok párologtak nyomdokain, 's egy varju vészkarogva robogott fölötte a' nyirkos levegőben. — 'S csak e' két férfi állott még mindig némán, mozdulatlanul, hasonlólag okori szobrokhoz, szemközt egymással; haragvész ült homlokuk' redőiben, halálos boszuvágy, mindig sötétülőbb szemekben, kétségbeesés' zord bélyege vonagló ajkaikon.

Béla! szólt végre az egyik.

Olty Béla! ismételte szelidülő, rezgő hangon, 's homloka lassanként kiderült, szemei bánatos komolyan függöttek a' néma férfin.

Én ismerem vétkem' súlyát; folytatá hosszúság szünet után a' beszélő; én tudom, hogy szivedet, mely barátság és szerelemhez nyíltan

állott, elárultam, minden reményeidet leöltem, bizodalmodat az emberek iránt, üdvödet feldul-
tam; — a' mit tettem, merő zordságában áll lel-
kem előtt; 's én mindenre kész vagyok, min-
den elégtételre, csak — tevé hozzá lassan és vo-
nakodva — csak vért ne követelj.

Semmi felelet.

Béla! Te ismered a' szerelem' hatalmát; tudod, hogy ez a' mindenható szenvedély a' gyávat oroslánynya, a' bátort félnkké, a' gonoszjt jóvá, az erényest bünössé varázsolja; vét-
kem: szerelmem! — Látd, tovább folytatva, mi-
dön feleletre hasztalan várt, még nincs minden elveszve; a' mi történt, csak kettőnk előtt nem titok; Erzsébet nem tudja, hogy te mindent föl-
fedeztél; — én, folytatá fájdalmas, mély sohaj-
jal, ide hagyom Erdélyt, — örökös távozásom még mindent jóvá tehet, — nincs seb, melyet idő nem hegeszt. Te nem felelsz? 's csupán vér tudna boszudat engesztelni? Béla! te most is szereted Erzsébetet, meggondoltad-e, hogy azon gömb, mely egyikünk', vagy mind kettőnk' szívét átjárja, az övét is elzúzza? De ha a' szerelem' szózatja nem talál visszhangra sirtbolttá vált kebledben, halljad a' barátságét: hiszed-e, hogy én azon férfira, kinek életét három mély sebbel testemen mentettem meg, a' ki engem barátjának vallott, jótételekkel halmozott, bizodalommal — a' kit én illy határtalanul boldogtalan-
ná tettem, hiszed-e hogy én azon férfira lőni is tudnék? Soha! soha!

Ha, ha, ha! felszólalt most Béla — Áru-
ló, csábító és — gyáva is! 's vadul kaczagott megint és borzasztólag.

Én gyáva?! felelt nyugottan Slivinszki; ki tudja jobban mint te, hogy gyáva nem vagyok? Te láttál engem a' csata' ezer veszélyei közt, reszkettem-e csak egyszér is? De azok, kik ellen harczoltam, kikre pisztolyomat hideg vérrel kilőttem, hazám' ellenségei voltak, 's az enyéim is; te barátom voltál, ki ellen én vétkeztem, — én nem lövök. —

Sándor! szolt most Béla olly hangon, mellyben düh, boszú, kétségbeesés viharoztak, 's köpenyegét bal vállára vetve, két pisztolyt látatott a' balban, midőn jobbával a' lengyel vállát megragadta. Sándor! Mindenre, ha van valami a' földön, mi még szent lehet előtted, kényszerítlek, ne kísérts engemet, az én lelkem csak boszút liheg. Egyikünknek vesznie kell — a' föld nem elég tágas kettőnknek.

Es ha mind kettőnknek, vagy talán csak néked kellene vesznie? kérdé Slivínszki, fájdalommal.

Csak vér legyen, vér, piros vér 's csak egyszer lássák még megtört szemeim azt párologni! — legyen az tiéd, enyém, vagy mindkettőnké! —

Es Erzsébet? —

Hah! ne említsd ezt a' nevet, dühöngött Béla, 's kezét vissza rántotta a' lengyel válláról. Azt hiszed, hogy én még szeretni tudok? Ha, ha, ha! gyűlölni — halálosan, engesztelhetlenül gyűlölni csak! — Szeret őnk' szerelme, barátom' barátsága minden más érzeményt kiirtottak, örökre kiszaggattak keblemből. — Azért, még egyszer, utószor, — kérlek ne kényszeríts egy olly tetre, melly szörnyű, borzasztó lenne. Vedd, — 's egyik pisztolyt a' lengyelnek nyujtotta.

Béla! szolt Slivínszki szilárd, határozott hangon; kivánd, hogy szemeid előtt löjem keresztül saját szívemet, 's én megteszem. Reád nem lövök. —

Nem? kérdé Béla dühöngve, önmagát nem ismerve többé, 's két lépést hátra vonult.

Soha — soha! felelt amaz.

Vessz hát, gyáva áruló! ordított Béla, 's pisztolyát a' lengyelre lötte. — Ez öszve ragyogott; szive' vére kicsordult. Béla vad kacajjal legeltette szemeit a' haldokló' vonaglásain; zsebkendőjét vérebe mártotta 's eltünt. —

A' lövés felriasztotta a' háziakat; a' cselé-

dek a' hely' színeré siettek. Erzsébet és Eszter is oda érkeztek. A' lepel mind kettőjök' szeméről leomlott. E' látvány borzasztó volt. A' lelkiisméret' fulánkja az Erzsébet' keblében; az eddig csak szive' rejtekében táplált, most oriási erővel kitörő szerelem' hatalma, 's kétségbeesés az Eszterében verték le a' két boldogtalan hölgyet. A' titok' kettős pecsétje feltört; most vilant fel Erzsébet előtt, mint menykő-csapás, nővére' szerelmé; borongott Eszter' lelke előtt az átkos viszony azon két lény között, kikhez őtet az élet még kötve tartotta, kiket ő szeretett ábrándos lelke' fészült erejével; 's e' kettő, megcsalta őtet! — De ő nem sirt; szemei kiszáradtak; ő nem szolt: ajkai megmeredtek merően, mozdulatlanul nézte a' halottat — arczából minden életjel eltünt, — szive megtörött, eszmélete megszünt, lelke az örütség' örvényébe sülyedett. Szendén mosolygva ment a' holttest után, de e' mosoly megfagyaltta a' szivet. —

Most mindenki Béla' keresésére indult, sehol legkisebb nyom sem igazította útba őket. Béla eltünt, mintha föld nyelte volna el.

E' borzasztó esemény Erzsébetet is leverte, mámorából felriasztotta. Itt azon férfi' holtteste, kit tilos szerelme halálnak áldozott; ott örült nővére, kinek lelkét ő könnyelműleg gyilkolta le, 's azon férfi, ki nékie egykor olly kimondhatlanul becses volt, ki őt szerette saját életénél inkább, inséges földönfutó, vagy talán öngyilkos?! Ezen eltépett életek, a' lábbal tapodott becsület' 's kettős kötelesség' megsértése, mintegy boszulni akarók a' gyarló nő' tévedését, megint fölebresztették benne férje iránt szerelmét; — 's ő most végnélkül szerencsétlen volt, minden reménytől fosztott boldogtalan teremtés, mivel férje, kitől bocsánatot lábainál akart esdekelni, talán örökre elszakadva tőle! —

Egy hét mulva a' Slivínszki' halála után

Esztert is halva lelte a' derülő korány a' lenygel menekvő' sirhantján.

Erzsébet lassanként felidült; — a' multak emléke mind halványabbul lebegett lelke előtt, míg erős természete, s könnyü elméje, azt csak nem egészen száműzték; s miután minden keresés, nyomozás, hirdetmények eltűnt férje után sikeretlenek maradtak, mindenét pénzzé tette, s útnak indult, a' mint mondotta: férjét keresni. — Többféle hírek szárnyaltak elutazása után róla: némelyek azt állították, hogy a' grázi apácák közé menekedett a' világ zaja elől, mások mást; de bizonyost mind e' mái napig nem tudhatni róla. —

A' mái postán egy levelet kapék Spanyolországból, melly többek között ezt tartalmazza: Octob. 28kán Espartero és Cabrera között Castellate mellett véres ütközetre került a' dolog. Cabrera tökéletesen megverettetett. A' több ezer halottak között találtatott egy Olty Béla nevü erdélyi gróf holtteste is, ki néhány havak óta Espartero' zászlói alatt szolgált, s a' halált, mellyet keresni látszott, fel is találta. — Béke porain!

Erdődi János.

Chosrew basa.

(Vége.)

Ugyanazon időben Mahmud' legkorosabbik leánya rá vevé atyját, hogy Halil basának, a' férjének engedjen meg, a' nélkül hogy az öreg szeraszkiér valamit tudott volna róla. Az ő magas hivatalaival most Halil és Said basák rubáztatának fel. A' Firmanban, melly e' változtatást kimondá, a' szultán kinyilatkoztatá, hogy Chosrew basa havonkénti hat ezer piaster nyugpénzzel egy a' Bosphorus melletti palotába, Konstantinápolytól négy mértföldnyire vonúlанд vissz-

sza. Lakhelyének ezen meghatározása azt gyantatá a' közönséggel, valamint magával a' szeraszkiérral is, hogy ő kiesett a' kegyelemből, s e' csapást ő annál érzékenyebbül vette, mivel az előtt nyolcz hónappal is, mint Said basa' menyegzője alkalmával, a' szultánnak ajánlotta, hogy minden hivatalairól lemond két fogadott fia' részére. Akkor a' szultán azt felelé neki: „Azért tettelek tégedet szeraszkiérré, hogy szolgáltid és hűségedert megjutalmazalak, s akaratom az, hogy legy szeraszkiér mind addig, míg istennek tetszend, téged magához szólítani.“

Azok, kik az előtt még kevéssel Chosrew basa' jó akarátját megnyerni a' legbuzgóbban törekedtek, velök Halil basa is, ki mindent nékie köszönhetett, most egészen elhagyák őtet. Mindazáltal hamar megboszultatott. A' nagyúr nem sokára értesítettvén, mikép az okok felett, mellyek Firmanjának alapul szolgálnak, családokznak, s mikép Chosrewhez intézett parancsolatja tévelygőleg magyaráztatik, kinyilatkoztatá, hogy az öreg basának foglalatosságoktól eltávolítása teljességgel nem kegyelem vesztésből történt, s annak személye körül ezután is, mint minister korában, negyven testőrökből álló tiszteletbeli őrség legyen; továbbá, tartozzanak a' birodalomnak Konstantinápolyban jelen lévő nagyjai, saját két vejét sem véve ki, bizonyos napokon, tiszteletteljes engedelmisségek tanubizonyosságait az ő legrégibb és leghűségesebb barátja' lábaihoz lerakni. Midőn a' beiraminnep' alkalmával Chosrew a' nékie kimutatott nyúglakot elhagyta, s Konstantinápolyba jött, hogy a' nagy urnak udvaroljon, ez, látván őt a' palotába bélépni, szobáji' bójárájaig eleibe ment, s az által olly megtiszteltetést mutatott iránta, millyenben, mint a' törökök mondják, szultánjaik' részéről még soha sem részesült egy alattvaló is. Azután kevés idő mulva Mahmud egy birodalmi fő statustanácsot hozá létre, s benne az elnökséget Chosrew basára

bizá. Mit hírlapok a minapában meghalt szultán' végső pillanatiról beszéltek, hasonlólag bizonyítják, minő bizodalommal tisztelte ő egészen haláláig a' mostani nagy vezért. A' következő pártörténet lényeges vonásokat kölcsönöz Chosrew' characterrajzához:

Sokat beszéltek a' híres Kiatib Zabé-nak, a' smyrnai beynek, Chosrew' egyik meghitt barátjának tragicus haláláról, 's azon alkalmal Chosrewet nagyon gyűlöletes fényben terjesztették elő; egy közönségesen elterjedt előadás szerint ő a' bey' fejét admirali hajóján üttette el, hova azt egy ünnepre azon nyilvános biztosítással hivta meg, hogy a' barátság, mellyel egymás iránt viseltetek, a' beyre nézve eléggé biztos kezesség. De azon nagyon elferdített lett dolog így van: a' szultán, ki olly meggyőződésre jutott vala, hogy birodalma' újjá születésére mulhatatlanul szükséges, a' beyek' befolyását és hatalmát gyengíteni, kik kormányaljaikban szinte határtalan hatalmat gyakoroltak, Chosrew basára bizta az oda célzó rendeletek' végrehajtását. Kiatib Zabé, Aidin tartomány' basája, vonakodott a' szultán' parancsolatinak engedelmeskedni; sőt inkább nyilvánosan ellenök szegült. Több izben sikeretlenül küldetének ki Mahmud által ügyvivők, kiknek az engedetlen basa ellen kimondott ítéletet kell vala teljesíteniök; sőt éltoket is elveszték ezen próbatételben; Chosrew igyekezett barátját engedelmességre hozni 's bátorkodott annak védelmét az öszvegyült divánban is magára vállalni, de haszontalan. Mahmud végét akarta lázongó szolgájával levő dolgának szakasztani, 's Chosrewnek, ki a' hajósereggel az egyiptomi tengeröbölben tartózkodott, a' leghatározottabb parancsolatot küldé, hogy térjen vissza Konstantinápolyba, úgy mindazonáltal, miszerint előbb mulasson Smyrnában, honnan Kiatib Zabé' fejét hozza el neki. A' kapudán basa most semmit sem tehete egyebet barátjára nézve, mint meginteni őt a' fenyege-

tő veszedelemről, melly rá rohanandó vala. Ugy intéze tehát rendeléseit, mi szerint csak estve érkezék meg a' smyrnai révbe, hogy előre titokban egy meghitt követet küldhessen ahhoz, kit kivégeztetnie, néki megparancsoltatott vala. Ezen követ által ő Kiatibnak küldé egy lovat, egy kardot és egy levelet, melly a' következő szavakat foglalá magában: „Vedd e' lovat és e' kardot, istállóidban neked egy lovad sincs illy sebesen futó; egy fegyvered sincs jobb, mint ez, mellyel magadat ellenségeid ellen ótalmazd.“ — Azon vélekedésben levén, hogy a' bey megértette az ő követsége' értelmét, és sietett futás által megmenekedni az igen is bizonyos haláltól, másnap reggel hadi tisztjeinek tudokra adta, a' rája nézve olly kinos megbizatást, mellyet ő vett volt, 's egyszersmind elküldött a' bey' palotájába, ezt ebédre hivatni admirali hajójára, azonban előkészületeket tevé a' kivégeztetésre, melly, mint bizonyosan reméllé, nem fogna megtörténni. Nagy vala azért fájdalma 's bámulása, midőn látá a' bey' gazdag lobogóu sajkáját, a' réven át hasítani, 's az admirali hajófelé evezni. Barátja' belátásbeli hiányát, vagy felette nagy bizodalmat átkozva, siete most más hajóra jutni, hogy legalább tanuja ne legyen egy olly kivégeztetésnek, mellyet már csak egy óráig is tovább halasztani, hatalmában nem vala. A' szerencsétlen Kiatib Zabé halált és hőhért talála ott, hol egy barátját és a' vidám ünneplés' óráját reméllte volt fellelni.

Mikor Mahmud a' jancsárokat Konstantinápolyban megölette vagy szétoszlatta volt, munkáját nem tartotta még bévégzettnek, mind addig, mig nem lesznek kiirtva azon jancsárok is, kik a' hajóseregben szolgáltak, mellynek akkor Chosrew vala parancsnoka. Ezt tehát tudósítá minden egyes részleteiről ama' nagy következő eseménynek, 's egyszersmind parancsolá néki egy Firmanban, hogy a' parancsolatja alatt levő jancsárokat hasonlólag végeztesse ki. A' ka-

puván basa meg vala zavarodva, mert, a' mintegy 8 ezer hajóslegények és tisztek között, kikből a' hajóereg áll, hét ezren jancsárok levén, merőben lehetetlen vala, a' nagyúr' parancsolatját teljesíteni. Hogy tehát a' felzundulást megelőzze, 's urának a' jó hajósnépet megkimélje, ravaszághoz folyamodék. Miután ő magassága levelét a' selyem boritékba vissza tette, átadá a' palotatisztnak, a' ki meghozta volt, 's kéré, nyujtania által azt még egyszer nékie a' hajóhad' minden tisztjei' jelenlétében, kiket hadi tanácsba öszvegyűjteni szándékozik. Néhány perc múlva öszvegyűlt a' hadi tanács Chosrew' elnöksége alatt, a' nagyúr' követje bejelentetik, az admirál a' legnagyobb engedelmesség' jeleivel fogadja őt, kiveszi a' Firmant boritékából az öszvegyűlt tisztek' jelenlétében, kiknek a' jancsárok' eltöröltetéséről való tudósítást töstént tudokra adja. 'S okosan számítván az ijedségre, melyet e' váratlan tudósítás a' tisztek' nagyobb részében okozott, hozzá tevő: „A' szultán, ki mindnyájunknak ura élet és halál felett, meghagyta nékem, tégyetek bizonyosokká benneteket az ő megelégedéséről hű szolgálattal, melyekről én számot adtam nékie. Boldogítja őt a' meggyőződés, hogy hajósergeiben gonosztevők és árulók nincsenek. Az én akaratom most már az, hogy egy hozzája küldendő követség által, őt a' mi tiszteletünkről és változhatlan hűségünkről tégyük bizonyossá, mert hiszen övé a' mi vagyonunk és a' mi életünk.“ Ezen beszéd nem hibázta el a' kívánt hatást. De mivel Chosrew tartott attól, hogy majd vissza talál térni a' lázadás' szelleme, mely csapatjaiban már több ízben kitört, három olly jancsar vezért jelelt ki, kik előtte a' legveszedelmesebbeknek látszottak, hogy a' szultán' lábaihoz letegyék a' hajóhadak' gondolkozás nyilatkozását. Ezen vezérek, megcsalattatván basájok' lázatos paratja által, a' megbizatást azon erős reménnyel fogadák el, hogy annál fogva ismét kegyelembe jutnak, 's a' dolgok' állapotjáról Konstantinápolyban saját szemek után győződnek meg.

A' fő városba elérkezték, a' szultán eleibe bocsáttatnak, megbizatásukat teljesíteni; de

a' levél, melyet átnyújtának, Chosrew' részéről, egyszersmind azon sok okokkal támogatott kérést is magában foglalá, hogy a' szultán őket ölettesse meg, 's néhány perczek múlva fejeik a' szerail' egyik udvarán ki valának függesztve.

ooo.

A' holdhoz.

Szép holdvilág
A' kék egen,
Mért vagy borúlt?
Mond meg nekem.
Arczod' szine
Mért sápadott?
Mint gyászpadon
Fekvő halott.

Volnál te hold
Csak földi lény:
Mért vagy borúlt
Nem kérdeném.
Szined' nem is
Csudálanám,
Szived szeret
Azt mondanám.

Szép holdvilág
Rejtsd el magad,
Nem nézhetem
Bus arczodat;
Mert múlt korom
Felé vezet,
Mellyet horú
'S vész környezett.

Szép holdvilág
O' tünj le már,
Borúljon el
A' láthatár.
Borúljon el
Mit bánom én?
Szébb fény mosolyg
A' lány' szemén.

Tyburczvári.